

6. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони: 27 червня 2014 р. / *Офіційний вісник України*. – 2014. – № 75, т. 1. – Ст. 2125.

Ключові слова: інформація, інформаційна влада, освіта, дистанційна освіта, інформаційні технології.

Ключевые слова: информация, информационная власть, образование, дистанционное образование, информационные технологии.

Key words: information, information power, education, distance education, information technology.

БОНДАРЕНКО АЛІНА ІГОРІВНА

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
асистент кафедри загальнотеоретичної юриспруденції,
кандидат юридичних наук*

ВЕРХОВЕНСТВО ПРАВА ЯК ПРИНЦИП ПРАВОВАХИСНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СУЧАСНОЇ ДЕРЖАВИ

Венеціанською Комісією дотримання прав людини визнається вимогою верховенства права, яка, проте, розмежовує ці поняття, констатуючи, що «дотримання верховенства права і дотримання прав людини не обов'язково є синонімами. Проте великою мірою обидві концепції збігаються між собою» [1, с. 15]. І дійсно, не всі права людини можуть бути виражені через верховенство права, і навпаки. В. В. Лемак, аналізуючи зв'язок каталогу людських прав із доктриною верховенства права, також підкреслює, що верховенство права не може мати своєю вимогою захист усіх без винятку прав.

У теорії верховенства права статус прав людини як елемента чи вимоги верховенства права є доволі дискусійним. Однак навіть якщо вважати, що верховенство права таки потребує втілення міжнародних стандартів прав людини в національному законодавстві й реальній практиці їх поваги й захисту, постає питання, які саме права становлять мінімум такого зобов'язання? Чи повинна правозахисна функція сучасної держави бути орієнтованою на реалізацію усього пакету прав, які сьогодні визнаються міжнародною спільнотою? І чи можливо це за умов різкої соціально-економічної нерівності між державами? А особливо – чи можливо це з урахуванням різних політичних орієнтацій урядів сучасних держав? Наприклад, США відомі своїм неоднозначним ставленням до права на охорону здоров'я. По суті, за американським законодавством охорона здоров'я не є правом, вона є радше привілеєм, який купується за вельми великі гроші (ціна на медичну страховку в США є найвищою в світі). Це пов'язано передовсім із політичними нюансами й протистоянням двох ключових американських партій,

а також специфікою політичної традиції цієї країни, де охорона здоров'я завжди розумілася як дещо радикально «ліве».

Зауважимо, що Європейський суд з прав людини традиційно є більш обережним у справі визнання тих чи інших прав такими, які потрібно поважати й імплементувати незалежно від культурних відмінностей. У цьому сенсі справа *Oliari and others v. Italy* [2] є показною, бо в ній Суд вперше визнав відмову офіційного оформлення одностатевих стосунків порушенням прав людини.

Можна виділити три форми правозахисту, скеровані на соціальну сферу. Перша форма – мінімальна, яка сумірна з найменшим колом державного правозахисту, – це так звана позитивна держава, де соціальне забезпечення базується на індивідуалізмі та захисті корпоративних інтересів. Соціальна політика тут є лише засобом контролю, «амортизатором» соціальних конфліктів, а на соціальні потреби виділяється доволі незначна частка коштів державного бюджету. З юридичної точки зору ця модель характеризується відсутністю розвинутої системи соціального законодавства, натомість діють численні програми соціальної підтримки населення, до яких постійно вносяться поточні коригування. По суті, така форма соціальної держави не передбачає активного правозахисту в соціальній сфері, а лише мінімальну участь державного механізму в гарантуванні й забезпеченні соціальних прав. Однак така модель є достатньою з тієї точки зору, що вона передбачає егалітаристський підхід до проблем соціальної рівності, і тому держава, хай навіть побіжно й несистемно, але долучається до соціального процесу соціального вирівнювання. Це дає змогу, з одного боку, дотримуватися міжнародних зобов'язань у сфері прав людини, а, з іншого – лишатися в ідеологічному полі верховенства права, базованому на ідеях рівності й індивідуальної автономії. Найбільш показовою країною, яка використовує таку модель соціального правозахисту, є США [3, с. 36–36].

Однак сфера державного правозахисту в соціальній сфері може бути суттєво розширена. Інше концентричне коло, яке визначає активність держави у правозахисті, – це «держава соціальної безпеки», що проводить політику повної зайнятості, забезпечує усім громадянам гарантований мінімальний рівень життя і рівність шансів, але не матеріальну рівність (Франція, Великобританія, Іспанія) [4, с. 425]. Така модель визначається більш активним правозахистом у соціальній сфері. По суті, правозахист тут пов'язаний не лише з безпосереднім захистом прав, але й зі створенням соціально-економічних передумов їх непорушення. Соціальні й економічні права можуть гарантуватися тоді, коли для цього створено належні передумови, і вони не можуть вичерпуватися лише формальною рівністю й індивідуальною автономією, як того вимагає верховенство права. Тобто в рамках цієї моделі держава вже певною мірою виходить за межі базових вимог верховенства права.

Нарешті, третя, найширша модель – «держава загального добробуту», в якій забезпечується рівність, кооперація і солідарність усіх членів суспільства. Соціальна політика щодо всіх без винятку є однаковою. Характерними рисами такої моделі є зменшення

різниці у заробітній платі, повна зайнятість, забезпечення трудящим домінуючого становища у політиці (скандинавські країни) [5]. Тут правозахист певною мірою збігається з соціальною політикою як такою, і є немислимим без неї.

Отже, зв'язок проблем верховенства права, соціальної справедливості й прав людини зумовлює необхідність побудови інтегральної моделі правозахисної функції сучасної держави, моделі, яка достатньо адаптивна для того, щоби бути доступною для держав з відмінним рівнем економічного розвитку, і водночас такою, що передбачає активний державний правозахист. Цей правозахист не може обмежувати політичними і громадянськими правами, на чому традиційно акцентується увага в рамках доктрини мінімальної держави, а неодмінно має охоплювати і соціальні права, бо вони, які і громадянські й політичні права, можуть визначати сучасне розуміння верховенства права як егалітаристської ідеології, пов'язаної з людською гідністю. Соціальна справедливість сьогодні стає рушійним фактором відновлення ідеї соціальної держави, переосмислення її засад з точки зору верховенства права і системи прав людини. У цьому сенсі майбутнє соціальної держави полягатиме у створенні інтегральної системи державного правозахисту, в рамках якої різниця між негативними і позитивними правами як предметом правозахисної функції буде несуттєвою.

Список використаної літератури:

1. Верховенство права: Доповідь, схвалена Венеційською Комісією на 86-му пленарному засіданні (Венеція, 25–26 березня 2011 року). URL: [http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/6bb6c1e2e6ad3e2fcc225745c0034f4cc/229b826c8ac787dec2257d87004987c3/\\$FILE/CDL-AD\(2011\)003rev-ukr.pdf](http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/6bb6c1e2e6ad3e2fcc225745c0034f4cc/229b826c8ac787dec2257d87004987c3/$FILE/CDL-AD(2011)003rev-ukr.pdf) (дата звернення: 10 квітня 2017 р.)
2. Oliari and others v. Italy (Applications nos. 18766/11 and 36030/11). [Електронний ресурс]. Режим доступу: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{«itemid»: \[«001-156265»\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{«itemid»: [«001-156265»]})
3. Овсієнко О. В. Розбудова соціальної держави в Україні: пошук оптимальної економічної моделі. Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого». Серія: Економічна теорія та право. 2013. № 3. С. 34–46.
4. Намчук В. А. Розвиток соціальної держави в країнах ЄС. Актуальні проблеми державного управління. 2011. № 2. С. 423–430.
5. Богданов В. С. Ідея справедливості в соціальній політиці сучасної демократичної держави: політико-правовий вимір. Актуальні проблеми держави і права. 2011. Вип. 58. С. 30–37.

Ключові слова: верховенство права, правозахисна діяльність, державний правозахист, права людини, сучасна держава, Європейський суд з прав людини.

Ключевые слова: верховенство права, правозащитная деятельность, государственная правозащита, права человека, современное государство, Европейский суд по правам человека.

Key words: rule of law, human rights activities, state human rights protection, human rights, modern state, European Court of Human Rights.